

ANALIZA COMERȚULUI EXTERIOR CU FRUCTE AL REPUBLICII MOLDOVA

**Alexandru CEBAN¹, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice**

Exportul de fructe deține o cotă semnificativă din totalul exporturilor de produse agroalimentare, care, la rândul lor, dețin o cotă impunătoare în totalul comerțului extern. Acest segment al agriculturii, printr-un șir de beneficii, determină o tendință de perspective pozitive pentru domeniul dat și din an în an atrage tot mai mulți specialiști și persoane de afaceri din domeniul agrar gata pentru a investi și a dezvolta direcția dată. Balanța comercială pozitivă ce o deține Republica Moldova în segmentul respectiv demonstrează faptul că țara este capabilă de a face față concurenței, însă acest fapt nu semnifică că potențialul este realizat pe deplin. Pe de altă parte, există și riscuri care trebuie luate în considerație ce sunt specifice sectorului creșterii și comercializării fructelor. Lucrarea urmărește scopul de a efectua o analiză a situației ce ține de comerțul extern cu fructe. Metodele de cercetare folosite pentru articolul dat sunt: analitică, descriptivă, comparativă, precum și prin prisma indicatorului Avantajul Comparativ Relevant. Aceste metode au permis de a efectua o analiză a sectorului, de a identifica punctele forte și cele slabe și de a formula unele concluzii cu privire la situația comerțului cu fructe la etapa actuală.

Cuvinte cheie: fructe, comerț extern, produse agroalimentare, Republica Moldova, poziții tarifare, parteneri de export.

Clasificare JEL: Q17

Introducere

Creșterea fructelor în Republica Moldova reprezintă o activitate importantă pentru agricultura țării. Încă din perioada sovietică, fructele moldovenești erau apreciate pentru calitățile gustative și calitatea acestora, Moldova fiind unul dintre cei mai importanți producători și procesatori de fructe. Fiind produse exportate la scară largă la momentul de față, devine important de a analiza ponderea acestora în comerțul cu produse agroalimentare în scopul observării celor mai recente tendințe.

Astfel, dacă e să efectuăm o analiză a comerțului extern al Republicii Moldova, atunci se observă că în pofida existenței unei balanțe comerciale negative a comerțului total cu bunuri, pe parcursul anilor, exportul net al produselor agroalimentare are o situație diametral opusă, drept urmare, Republica Moldova fiind o țară mai mult exportatoare decât importatoare de produse agroalimentare. În acest sens, produsele agroalimentare dețin o cotă impunătoare în totalul produselor exportate, care de-a lungul anilor 2010 – 2020 variază în jurul valorilor de 40% - 47% (WITS, 2021).

¹ © Alexandru CEBAN, ceban_alexander@yahoo.com

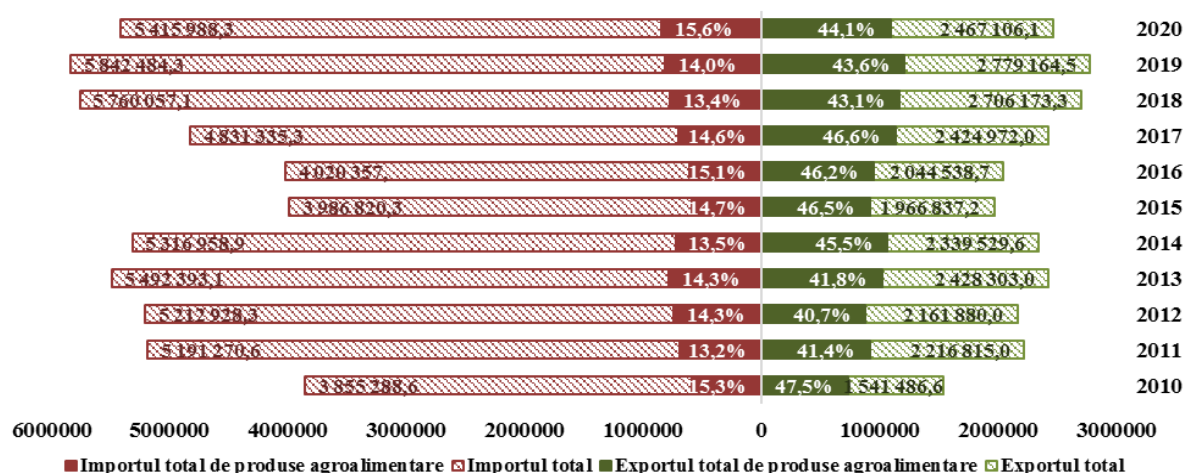

Figura 1. Comerțul exterior și cota comerțului cu produse agroalimentare, 2010 – 2020, mii USD

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2021

Acest articol este elaborat în cadrul Programului de Stat „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020 - 2023” (cifru - 20.80009.0807.16)

Metodologia cercetării

Reieșind din faptul că lucrarea urmărește scopul de a efectua o analiză a situației ce ține de comerțul extern cu fructe al Republicii Moldova și de a observa sub-grupele cele mai competitive pe plan internațional, respectiv, cele cu un potențial de export ce urmează încă a fi valorificat pe deplin, metodele de cercetare folosite pentru articolul dat țin de cea analitică, descriptivă, comparativă, precum și prin prisma indicatorului Avantajul Comparativ Relevant.

Avantajul Comparativ Relevant (RCA) reprezintă un indicator frecvent utilizat în evaluarea nivelului de specializare în comerț, precum și gradul de competitivitate al unui produs sau grup de produse. Formula RCA cel mai des utilizată pentru a evalua competitivitatea anumitor produse sau categorii de produse este următoarea:

$$RCA = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{nj}}}{\frac{X_{it}}{X_{nt}}}$$

unde, X reprezintă exporturile, i – o țară, j – un produs sau un grup de produse, t – un set de produse sau grupuri de produse, și n – un set de țări (Balassa, 1965). Dacă $RCA > 1$, denotă existența unui avantaj comparativ, de exemplu: sectorul în care țara este relativ specializată din punct de vedere al exporturilor (Moroz et al, 2011).

Rezultatele cercetării

În cadrul comerțului exterior cu produse agroalimentare, la capitolul importuri, pe parcursul anilor 2010 – 2020 se observă o cotă relativ constată a categoriei de fructe comestibile și nuci care se mențin în jurul gradației de 8 – 11 %, cu valori minime de 7,7% în 2017 și maxime de 12,7% în 2015, precum și cu o cotă de 9,7% în anul 2020. Ce ține de export, ponderea acestuia variază între 16,5% în 2016, atingând cota maximă de 23% în 2013. Ponderea exporturilor de fructe comestibile și nuci în valoarea totală a exporturilor agroalimentare în anul 2020 a constituit 20,8%.

În același timp, în anul 2020, valoarea exporturilor de fructe comestibile și nuci s-a majorat cu 34,9% comparativ cu anul 2010, pe când valoarea importurilor aceleiași grupe de produse, a crescut cu 42,0%.

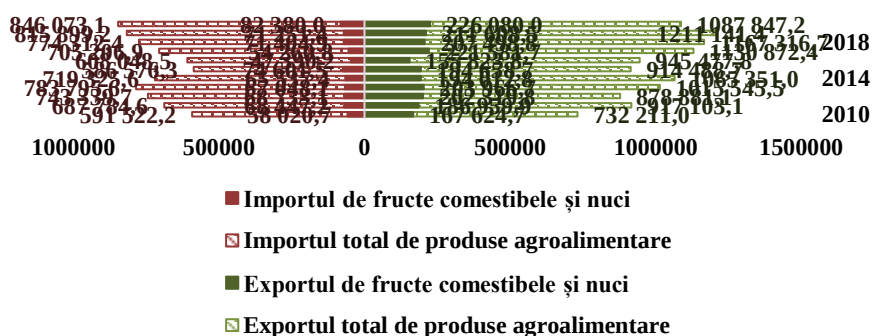

Figura 2. Comerțul exterior cu produse agroalimentare și cota parte a categoriei fructe comestibile și nuci, 2010 – 2020, mii USD.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

În cazul în care ne referim la valori monetare, pe parcursul perioadei anilor 2010 – 2020, exportul de fructe comestibile și nuci prevalează asupra importului de aproximativ 3 ori (valoarea minimă fiind înregistrată în anul 2015, când exportul a depășit importul de 2,6 ori, iar valoarea maximă - în 2017 cu predominarea exportului asupra importului de 4,1 ori).

În urma analizei structurii importului grupei "fructe comestibile și nuci" se observă evident că cel mai mult au fost importate fructe "citrice proaspete sau uscate" care au atins cele mai mari valori pe parcursul întregii perioade analizate. Acest lucru nu poate fi spus despre subgrupele "Fructe proaspete neincluse în alte categorii" și despre "Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete" care deși la începutul perioadei analizate au avut cote mari la import, în anul 2016 au avut o reducere semnificativă în urma căreia nu au mai fost posibilități de recuperare. Subgrupa "Banane proaspete și uscate" și-a mărit aproximativ de 3 ori valoarea de import pe parcursul anilor 2010 – 2020, însă această creștere nu a fost treptată pe tot parcursul perioadei ci doar începând cu anul 2015.

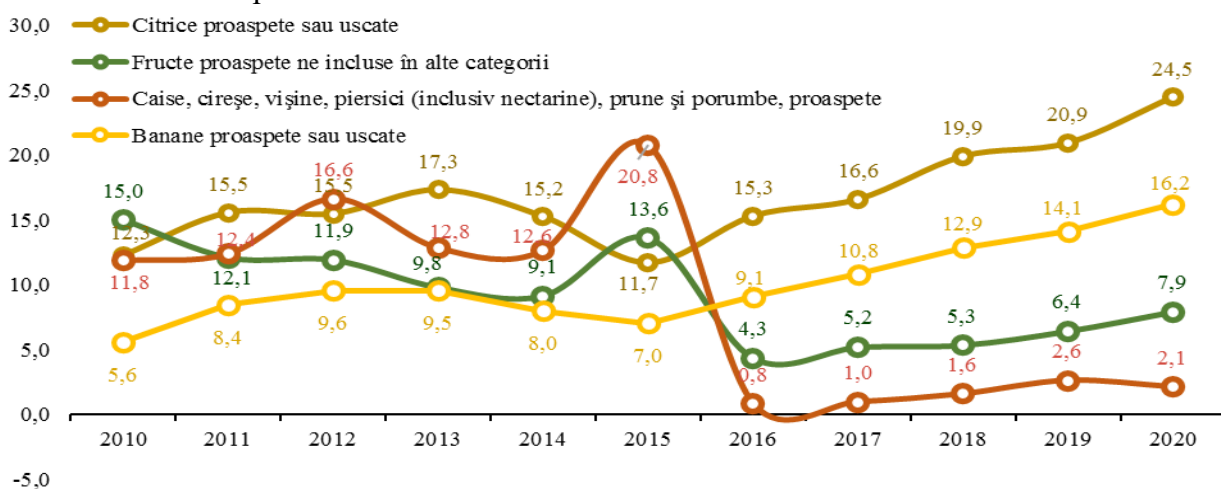

Figura 3. Clasamentul celor mai importante subgrupe de import din grupa "Fructe comestibile și nuci" 2010 – 2020, mil. USD.

Sursa: Calcule făcute de autor conform datelor comtrade.un.org

Principalul exportator în Republica Moldova a "Fructelor comestibile și nuci" este Turcia care își pune accentul pe exportul de "Citrice proaspete și uscate" ce în anul 2020 atins valori record de aproximativ 82,0% din totalul fructelor exportate în Republica Moldova de către țara dată. De asemenea, valoarea totală a fructelor importate de Republica Moldova din Turcia în perioada analizată la fel a crescut cu aproximativ 42,6%. Alți parteneri economici principali ce realizează exporturi de fructe comestibile și nuci în țara noastră sunt Grecia, ce pune accentul pe "Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete" și subgrupa "Alte fructe, proaspete", și Ecuador, care este principalul exportator de "Banane proaspete și uscate" în Republica Moldova.

Cel mai puțin importate pe parcursul perioadei analizate au fost subgrupele "Fructe și nuci, fierte sau nu în apă sau abur", "Fructe și nuci conservate provizoriu", "Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801 – 0806" și "Coji de citrice sau de pepeni (inclusiv pepeni verzi) proaspete, congelate, uscate, prezentate în apă sărată". Acestea patru grupe de regulă reprezintă fructe, nuci și coji de citrice care sunt prelucrate sau semiprelucrate. Cu toate că cota acestor subgrupe pe parcursul perioadei analizate a crescut practic dublu atingând în 2020 valori de aproximativ 1,9% din totalul importurilor de "Fructe comestibile și nuci" rezultatele date în marea lor parte aparțin subgrupeii "Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801 – 0806".

Ca urmare a analizei structurii exporturilor de "Fructe comestibile și nuci" se observă prevalarea a patru subgrupe care de-a lungul perioadei doar își intensifică prezența în cadrul produselor exportate. Astfel dacă cota acestor patru subgrupe în anul 2010 a avut o pondere de aproximativ 87,7% din totalul "Fructelor comestibile și nuci" atunci în anul 2020 ponderea acestor grupe a crescut până la aproximativ 93,6%. Însă acest moment nu denotă faptul că pe parcursul perioadei toate patru subgrupe și-au intensificat exporturile, excepție face subgrupa "Alte fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" care după o creștere aproape dublă pe care a înregistrat-o în anul 2014, treptat pe parcursul anilor, și-a redus volumul de export aproximativ cu 30%. Prin subgrupele cu cele mai bune dinamici pozitive se regăsește subgrupa "Mere, pere și gutui proaspete" care după embargoul impus de Federația Rusă care a redus la maxim exporturile în anii 2014, 2015 aceasta și-a reluat creșterea într-un tempou alert, ce a dus la cifre record înregistrate în anul 2020 în perioada analizată.

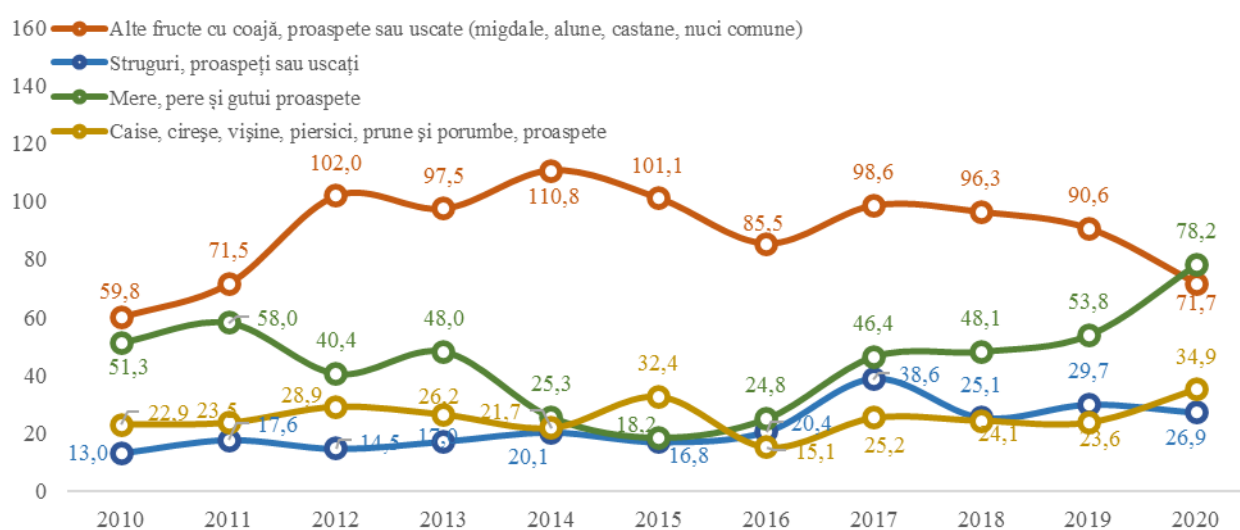

Figura 4. Clasamentul celor mai valoroase subgrupe de export din grupa "Fructe comestibile și nuci" 2010 – 2020, mil. USD

Sursa: Calcule făcute de autor conform datelor comtrade.un.org

Principalul partener de export în perioada analizată al "Fructelor comestibile și nuci" pentru Republica Moldova este Federația Rusă cu o pondere ce variază între 7,0% în 2015 ca urmare a embargoului impus și 55,8% în anul 2010. În anul 2020 ponderea exportului de "Fructe comestibile și nuci" în Federația Rusă a constituit 49,7% din totalul exporturilor de "Fructelor comestibile și nuci". Exportul dezagregat la nivel de patru cifre de "Fructe comestibile și nuci" pentru Federația Rusă este dominat de subgrupa "Mere, pere și gutui" care în anul 2020 a constituit aproximativ 68,5% din totalul "Fructelor comestibile și nuci" exportate în această țară. Următorul partener principal pentru aceeași grupă de produse exportate îl reprezintă Franța cu ponderi ce variază între 16,4% în 2016 și 7,7% în anul 2020. Principala subgrupă la nivel dezagregat care este exportată către țara dată se numește "Alte fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" ce atinge valori între 100% în 2010 și 97,0% în anul 2020 din totalul exporturilor de "Fructe comestibile și nuci" către țara dată. În același timp, cumulativ pentru perioada 2010 – 2020, Belarus reprezintă cel de-al treilea partener economic al Republicii Moldova în acest sens, în special datorită volumelor semnificative de export din anii 2014, 2015. În anul 2020 ponderea exportului de "Fructe comestibile și nuci" în această țară a constituit aproximativ 2,0% din totalul exporturilor de "Fructe comestibile și nuci" al Republicii Moldova.

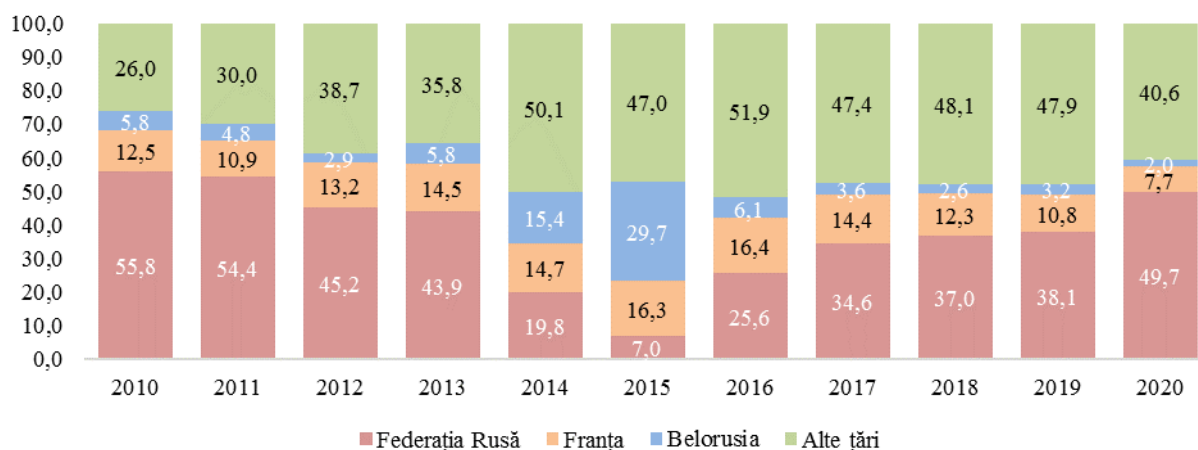

Figura 5. Principali parteneri de export ai Republicii Moldova în cadrul grupei "Fructe comestibile și nuci", %.

Sursa: Calcule făcute de autor conform datelor comtrade.un.org

Un indicator important de cuantificare a competitivității unui produs sau grupe de produse îl reprezintă Avantajul Competitiv Relevant (RCA). Cu toate că acest indicator ce arată nivelul competitivității grupei "Fructe comestibile și nuci" în perioada anilor 2010 – 2020 s-a diminuat aproape dublu, oricum, grupul respectiv de produse rămâne a fi foarte competitiv pe plan mondial, cu valori RCA de 13,6 în anul 2020 (dacă $RCA > 1$, acest fapt denotă existența unui avantaj comparativ).

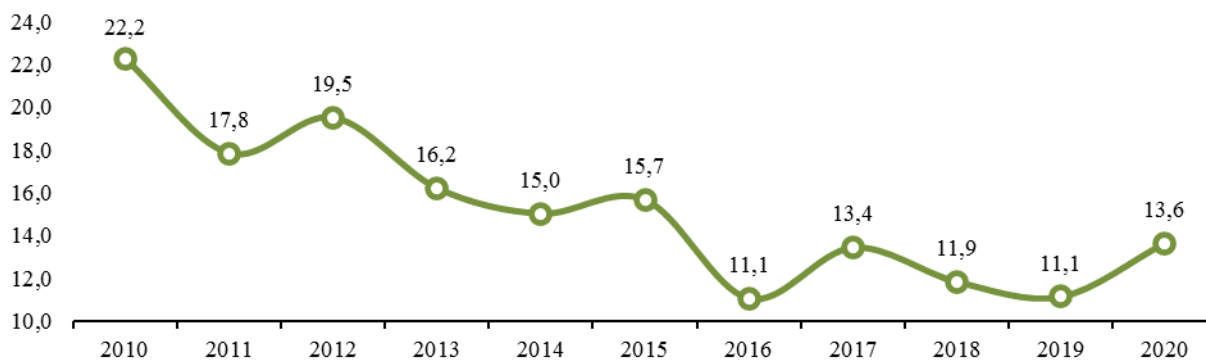

Figura 6. Coeficientul RCA pentru grupa 08 "Fructe comestibile și nuci"

Sursa: Calcule făcute de autor conform datelor comtrade.un.org

Rezultatele pozitive obținute se datorează subgrupelor ce dețin valori RCA foarte ridicate. Aici se regăsesc pozițiile tarifare "Alte fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" (ce au o medie RCA de 43,6), "Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete" (cu media RCA de 35,6), "Mere, pere și gutui, proaspete" (34,6), "Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801–0806; amestecuri de fructe uscate sau de fructe cu coajă de la acest capitol" (22,8) și "Struguri, proaspeți sau uscați" (17,4). Însă, în același timp sunt poziții tarifare la care Republica Moldova nu este competitivă printre care se regăsesc "Nuci de cocos, nuci de Brazilia și nuci de cajou, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" (cu o medie a RCA 0,01), "Banane, inclusiv din specia *Musa paradisiaca* ("plantains"), proaspete sau uscate" (media 0,02), "Curmale, smochine, ananas, avocado, guave, mango și mangustan, proaspete sau uscate" (0,27), "Fructe și nuci, fierte sau nu în apă sau în abur, congelate, chiar cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori" (0,42) și "Citrice, proaspete sau uscate" (0,61).

Tabelul 1. RCA pentru pozițiile tarifare de la grupa 08 "Fructe comestibile și nuci" raportate la piața mondială

nr. o	codul poziție i tarifar e	Denumirea	201 0	201 1	201 2	201 3	201 4	201 5	201 6	201 7	201 8	201 9	202 0
1	08	FRUCTE COMESTIBIL E ȘI NUCI; COJI DE CITRICE SAU DE PEPENI	22,2	17,8	19,5	16,2	15,0	15,7	11,1	13,4	11,9	11,1	13,6
2	0801	Nuci de cocos, nuci de Brazilia și nuci de cajou, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele	0,0			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3	0802	Alte fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele	59,7	45,8	65,4	46,5	47,7	43,7	36,7	38,3	37,3	30,8	28,0
4	0803	Banane, inclusiv din specia <i>Musa paradisiaca</i> ("plantains"), proaspete sau uscate			0,2	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	0,0	

5	0804	Curmale, smochine, ananas, avocado, guave, mango și mangustan, proaspete sau uscate	0,7	0,2	0,2	0,6	0,3	0,9	0,1	0,0		0,0	
6	0805	Citrice, proaspete sau uscate	1,1	1,5	1,5	1,4	0,8	0,2	0,1	0,0	0,0		
7	0806	Struguri, proaspeți sau uscați	16,3	16,2	13,8	13,3	16,1	14,9	16,7	28,2	17,0	18,5	20,2
8	0807	Pepeni (inclusiv pepeni verzi) și papaia, proaspeți	0,2	0,1	0,4	0,5	0,1	0,2		0,2	0,2	0,0	
9	0808	Mere, pere și gutui, proaspete	57,4	47,2	33,9	33,0	19,0	15,6	19,5	32,2	32,7	37,0	53,7
10	0809	Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete	49,5	39,7	46,0	36,5	31,7	51,0	20,2	30,6	25,2	21,4	40,0
11	0810	Alte fructe, proaspete	18,9	9,3	9,8	5,8	5,6	11,8	1,0	0,6	1,1	1,0	0,9
12	0811	Fructe și nuci, fierte sau nu în apă sau în abur, congelate, chiar cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori		0,0	0,1		0,1	0,0	0,3	0,8	1,0	1,4	0,9
13	0812	Fructe și nuci conservate provizoriu (de exemplu cu ajutorul gazului sulfuros, în saramură, în apă sulfurată sau prin adăugare de alte substanțe care asigură provizoriu conservarea lor), dar	36,5	16,2	2,6	4,4	6,8	27,3	3,4	7,8	5,7	1,3	3,2

		improprie alimentației în această stare											
14	0813	Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801– 0806; amestecuri de fructe uscate sau de fructe cu coajă de la acest capitol	22,5	13,5	8,9	15,2	21,0	26,1	23,9	29,4	29,0	28,6	33,0
15	0814	Coji de citrice sau de pepeni (inclusiv pepeni verzi), proaspete, congelate, uscate, prezentate în apă sărată, sulfurate sau cu adaos de alte substanțe care asigură provizoriu conservarea lor	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Sursa: *Calculare făcută de autor conform datelor wits.worldbank.org*

Concluzii

Comerțul extern al produselor agroalimentare al Republicii Moldova reprezintă o componentă semnificativă și importantă al comerțului extern cu bunuri. Exporturile de produse agroalimentare au atins în ultimii ani în mediu o pondere de circa 43% din totalul exporturilor, în același timp ponderea importurilor de produse agroalimentare variază în jurul valorii de 15% din totalul importurilor.

Exportul de "Fructe comestibile și nuci" deține o pondere în jur de 18-20,0% în valoarea totală a exporturilor de produse agroalimentare. Valoarea exporturilor a acestui grup de produse depășește de circa 2,7 ori valorile de import, principalele subgrupe exportate fiind: "Alte fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" (care în anul 2020 au atins o valoare de export de 71,6 mln. USD), "Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete" (cu o valoare în 2020 de 34,9 mln. USD), "Mere, pere și gutui, proaspete" (78,2 mln. USD), "Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801–0806; amestecuri de fructe uscate sau de fructe cu coajă de la acest capitol" (11,1 mln. USD) și "Struguri, proaspeți sau uscați" (26,9 mln. USD).

La capitolul importuri Republica Moldova importă în special o serie de produse care datorită factorilor geografici și climaterici nu pot fi crescute pe teritoriul țării, acestea fiind "citrice proaspete sau uscate" care în anul 2020 au atins valoarea de import de 24,5 mln. USD, "Banane proaspete și uscate" cu o valoare de 16,2 mln. USD și "Nuci de cocos, nuci de Brazilia și nuci de cajou, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele" cu o valoare de 0,5 mln. USD.

Analizând competitivitatea pozițiilor tarifare analizate prin prisma indicatorului RCA, pe plan extern, Republica Moldova este competitivă la exportul de "Alte fructe cu coajă, proaspete sau

uscate, chiar decojite sau fără piele”, ”Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete” și ”Mere, pere și gutui, proaspete”.

În acest sens, devine necesar sprijinul continuu din partea statului pentru dezvoltarea acestor sectoare, în mod integrat, cu accent pe sporirea calității produselor, dezvoltarea lanțurilor valorice și diversificarea piețelor de export.

Referințe bibliografice

1. Balassa, B. (1965). Trade Liberalisation and ‘Revealed’ Comparative Advantage. The Manchester School 33, pp. 99-123.
2. Biroul Național de Statistică (2021). Baza de date privind comerțul exterior cu bunuri, www.statistica.gov.md
3. Moroz et al, (2011). Agri-food trade development opportunities at the regional level. Economie si Sociologie, Nr. 2, pp. 68-73.
4. UNComtrade (2021). comtrade.un.org
5. WITS (2021). World Integrated Trade Solutions. World Bank